

MONIÄÄNINEN KERRONTA KULTTUURISTEN TARINA- MALLIEN HAASTAJANA

Iltojen pimetessä ja säiden kylmetessä on mieltä kutkuttavaa paeta syksyistä tunnelmaa elokuvateatteriin, kotisohvalle television pariin tai sosiaalisen median uumeniin seikkailemaan. Erilaiset tarinat, tunnelmat ja tulkinnat kuljettavat yleisöjään paikasta ja ajasta toiseen. Erilaisilla kerronnallisilla ratkaisuilla voidaan kuitenkin haastaa yksioikoisia ja helposti jaettavia tulkintoja. *Lähikuva*an vuoden 2016 kolmannen numeron tutkimusartikkeleissa peilataankin kerronnan moninaisuuden vaikutusta erilaisten tulkintojen herättämiseen ja ristiriitaisten yleisösuhteiden muotoutumiseen.

Niin kutsuttu kerronnallinen käänne 1990-luvulta alkaen on nostanut esille kertomisen ja kertomusten kulttuurista roolia. Kerronnan tutkimus on valloittanut yhä uusia tieteenaloja. Lääkärien ja potilaiden kohtaamista on alettu käsitteellistää kerrontamalleilla ja rikosten kulttuurista määrittelyä on alettu selittää puhetapojen ja populaarikulttuurien luomien tarinoiden avulla. Tällä tavoin kerrontatapojen kulttuurisia ja yhteiskunnallisia vaikutuksia on alettu pohtia muidenkin kuin taiteentutkimuksen alojen voimin. (Ks. esim. Kreiswirth 2000 & 2005.)

Taiteentutkimuksen puolella ajatus kertomuksen voimasta on tuttu. Esimerkiksi Roland Barthesille (1979) kertomus on transhistoriallinen ja transkulttuurinen ilmiö, se on kuin elämä itse. Jos kertomuksilla nähdään olevan merkittävä kulttuurinen rooli, on tärkeää kiinnittää huomio myös tapoihin luoda kertomuksia. Miten tulkintoja luodaan osana kertomusta ja miten näitä tulkintoja voidaan haastaa ja rikkoa osana samaa kertomusta? Tämä numero nostaa esille neljä tapaustutkimusta, joissa on hyödynnetty monimediaalisen (audio)visuaalisen kerronnan trendejä uudella vuosituhanella.

Artikkelissa ”Hetkiä elämän virrasta” Kaisa Hiltunen pohtii, miten episodielokuva *Joki* (2001) luo monitahoisia tulkintoja rikkomalla kronologista kerrontaa. Katsojan luomat merkitykset muuttuvat aina, kun tapahtumia rinnastetaan ajallisesti toisiinsa uusilla tavoilla. Tällainen verkostonarratiivi pakottaa katsojansa kriittisesti arvioimaan esitettyjä asioita, jotta edes jonkinlainen ehyt tulkinta olisi mahdollista. Hiltusen mukaan avoimempi kerrontamalli on yleistymässä elokuvissa, mikä on mahdollistanut sen, että kehityksen ideaan pohjautuva ajankokemus tulee haastetuksi. Sen sijaan

Episodielokuva *Joen* (2001) kehystarinan kuvaama Annin hukuttautumisyritys rikoo elokuvan kerronnallista kaavaa. Kuva: © Lasihelmi Filmi – KAVI.

katsojalle tarjotaan kokemusta hektisyydestä, syklisyydestä ja merkitysten kerrostumista ilman selkeää tulkintamallia tai selitystä maailmasta. Niin elokuvan sisäiset kuin ulkoisetkin tarinat ovat alkaneet näyttäytyä mahdollisuuksina, jatkumoina ja ilmenemismuutoksina.

Anna Kinnusen artikkeli ”Onnellinen mielisairaalapotilas?” käsittelee elokuvan sisäisen ja ulkopuolisen maailman kohtaamisia. Kinnunen nostaa esille, miten *Prinsessa*-elokuva (2010) käy erilaisuuden rajankäyntiä kuvaamalla ja kerronnallistamalla mielisairautta. Hän pohtii, miten kuvaus voi vaikuttaa ihmisten mielikuviin käsitellyistä teemoista ja miten kerronnan konventioista voi kasvaa kulttuurisia kerrontamalleja. Tässä suhteessa *Prinsessa* edustaa uutta mielenterveyskuvausta, jossa poikkeavuuden kuvaus olisi saamassa myönteisempiä merkityksiä. Samalla Kinnunen tuo kuitenkin esille, että elokuvan tapa hämärtää terveyden ja sairauden rajaa tulee sulkeneeksi vakavat mielenterveyssairaudet käsittelyn ulkopuolelle. Siten valitut kerrontamallit myös korostavat positiivisten tulkintojen rajallisuutta.

Kolmas artikkeli tarkastelee Netflix-sarjaa *Orange Is the New Black* (2013–). Artikkelissaan Outi Hakola pohtii, miten suoratoistopalvelun uudenlainen kerrontamuoto, jossa ihmiset katsovat useita jaksoja tai jopa kokonaisia tuotantokausia kerrallaan, on vaikuttanut kerronnallisuuteen. Intiimi katsojakokemus, jossa katsoja viettää tuntikausia sarjan maailmassa, mahdollistaa tapahtumien eteenpäin vyöryttämisen ja merkitysten haastamisen: tulkintavaihtoehtoja voidaan tarjota katsojalle tiheässä tahdissa. Moninäkökulmainen kerronta ja kerronnan kronologinen rikkominen mahdollistavat jatkuvan tulkintojen muutoksen ja päällekkäisyyden, mikä näkyy myös sarjan naiskuvauksissa.

Viimeinen tutkimusartikkeli siirtää kerronnallisuuden keskustelun sosiaalisen median ja meemien maailmaan. Eliisa Vainikka pohtii, miten meemit toimivat transnationaalissa verkkokulttuurissa. Jatkuvasti leviävät meemit

sekoittavat merkityksiä: Kuka tahansa voi osallistua yhteisen kertomuksen luomiseen kopioimalla, matkimalla ja uudelleen tuottamalla sisältöjä uusiin tilanteisiin, kulttuurisiin ja paikallisiin konteksteihin. Niinpä alkuperäisistä merkityksistä puhumisesta tulisi kenties luopua kokonaan ja hyväksyä, että nykyisen mediakentän olennaisin ja tuottavin puoli on nimenomaan kertomusten mukautumiskyvyissä erilaisten yleisöjen, tuottajien ja kulttuuristen tarpeiden käyttöön.

Vaikka kerronnan tutkimuksessa on pitkään pidetty lähtökohtana sitä, ettei tekijä voi määrätä teoksen tulkintoja, korostaa nykyinen mediakulttuuri yhä painokkaammin vastaanottajan merkittävää tulkinnallista roolia. Selkeiden kulttuuristen selitysten sijaan eri teokset tuntuvat tarkoitushakuisesti hakevan keskusteluyhteyttä katsojan haastamisen, jopa provosoimisen, kautta.

Helsingissä, lokakuussa 2016

Outi Hakola

Lähteet

Kreiwirth, Martin (2005) "Narrative Turn in the Humanities". Teoksessa David Herman, Manfred Jahn & Marie-Laure Ryan (toim.) *Routledge Encyclopedia for Narrative Theory*. Lontoo & New York: Routledge, 377–382.

Barthes, Roland (1979 [1977]) "Introduction to the structural analysis of narratives". Teoksessa *Image-music-text* (toim. Stephen Heath). Lontoo: Fontana Press.